

Ks. DARIUSZ KURZYDŁO

„DOMOWY KOŚCIÓŁ”
PROPOZYCJĄ KATECHEZY DOROSŁYCH
„Home Church” as an offer of adult catechesis

W soborowej wizji *Kościola jako wspólnoty wspólnot* – Kościół jest sakramentem wspólnoty. Nie ma zatem Kościoła bez wspólnoty, bez więzi, dzięki której człowiek może spotkać się z człowiekiem i przez człowieka kształtować swoją więź z Bogiem. W niniejszym artykule chcę zwrócić uwagę na tę charakterystykę Kościoła, ponieważ obserwujemy w świecie powolny upadek instytucjonalnej roli Kościoła, a jednocześnie dostrzegamy symptomy odnowy takiego Kościoła, który realizuje się w społecznym przeżywaniu tajemnicy życia i miłości. Musimy uświadomić sobie jednak, że odrodzenie Kościoła nie dokonuje się wcale poprzez upraszczanie życia, wiary czy obrazu Boga, ale poprzez dążenie do gromadzenia się świadomych chrześcijan w żywych wspólnotach wiary – nawet przy zmniejszającej się liczbie osób deklarujących się jako praktykujący katolicy¹. Codzienne rozmowy ujawniają, że chrześcijanie poszukują takich wspólnot, w których zamiast przemawiać do ludzi, jest się z nimi, uczestniczy się w ich procesie rozwoju; zamiast pouczać, umie się ich wspierać. Można powiedzieć, że odnowa Kościoła jest konsekwencją poszukiwania tej pełni, z jakiej on powstał, gdy Chrystus powierzył Apostołom – jak kiedyś Bóg Abrahamowi – pewną obietnicę drogi. Dla nas jest to obietnica Ducha Świętego, w którym Kościół realizuje się jako sakrament wspólnoty.

¹ Zob. F. Blachnicki, *Jedność i diakonia*, Kraków 2009.

Wspólnota żywego Kościoła

Wspólnota taka posiada charakter domowy, tzn. realizuje się najlepiej w sytuacji, w jakiej żyje rodzina. A ponieważ cała działalność Kościoła ma też w jakiś sposób charakter katechetyczny, życie we wspólnotach rodzinnych wypełnia postulat katechezy dorosłych, ale z drugiej strony – w przypadku osób dorosłych – wykracza poza działalność ściśle katechetyczną (w jej tradycyjnym rozumieniu)². Katecheza dorosłych jest sposobem towarzyszenia dorosłym odbiorcom Ewangelii w ich przeżywaniu życia, jakie prowadzą. Powołując się na Marka Kowalczyka, można uznać, że katecheza dorosłych *nie jest jedynie miejscem nauczania, ale miejscem życia, w którym wszyscy uczestnicy są zaproszeni do odpowiedzi na Słowo Boże*³. W tym sensie każda wspólnota chrześcijańska jest jednocześnie środowiskiem, podmiotem, przedmiotem i celem procesu wychowania wiary. Wydaje się, że kryzys przekazywania wiary może zostać przełamany właśnie dzięki istnieniu takich wspólnot, które posiadają niezwykłą moc przyciągania swoim sposobem podejścia do życia. I jeżeli ta moc oparta będzie na prawdziwych kryteriach eklesjalności wspólnoty chrześcijańskiej, możliwe będzie autentyczne odradzanie się żywego Kościoła, w którym obecni będą chrześcijanie nie tyle poddani hierarchii i doktrynie, ile jako świadomi i czynni uczestnicy misterium zbawienia⁴. Taka żywa wspólnota jest szczególnym miejscem, które sprzyja zadaniu formacji chrześcijańskiej oraz rozwija styl dialogu, dzielenia się i współodpowiedzialności w katechezie dorosłych (zob. DOK 159)⁵.

Nie wystarczy jednak stworzyć wspólnotę, której członkowie będą mieli silną wiarę i w której będzie im dobrze ze sobą. Człowiek

² Zob. L. Dyczewski, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003, s. 49–53.

³ M. Kowalczyk, *Inkulturacyjne katechetyczne*, Gniezno 1998, s. 49.

⁴ Zob. J. Charytański, *Inspiracje soborowe w katechetyce*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 36.

⁵ Zob. J. Bagrowicz, *Katecheza na poszczególne etapy życia człowieka*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, t. 1, Warszawa 1985, s. 67–73.

współczesny, poddany wpływowi *kultury komunikacji* (globalizacji), i pragnący zarazem odnaleźć w niej Boga zatroskanego o jego sprawy, szuka oparcia w grupie, zdolnej ocalić go od zamazania własnej tożsamości, od poczucia samotności i niepotrzebności. Różnorodność oferty, jaką odnajduje, umożliwia mu dokonywanie wyboru w sferze kulturowej i religijnej. Jego wybór zwykle zdeterminowany jest charakterem egzystencjalnym i społecznym danej grupy: czy jest ona miejscem rodzenia się nowych inicjatyw, dzięki którym będzie mógł zrozumieć i rozwiązać ważne dla siebie i swojej rodziny problemy i czy dzięki wspólnocie odnajdzie odpowiednie dla niego miejsce w Kościele. Wydaje się, że istotna dla takiej wspólnoty jest zatem możliwość pozostania *autonomiczną* wobec instytucjonalności Kościoła oraz bycia *przestrzenią zwyczajnego życia* dla jej uczestników.

Towarzyszyć wzrastaniu

Propozycję, która w warunkach polskich wyszła naprzeciw takiej wizji Kościoła, otrzymaliśmy ze strony ruchu Światło-Życie. Formowanie dojrzałego chrześcijanina (*nowego człowieka*) przebiega tutaj według trzech etapów: *ewangelizacji*, która prowadzi do osobistego spotkania z Chrystusem-Panem, a zarazem Bratem i Przyjacielem, *deuterokatechumenatu*, w czasie którego człowiek uczy się przyjmować słowo Boże jako słowo życia oraz *diakonii*, która polega na umiejętności przyjęcia odpowiedzialności za życie we wspólnocie i na rzecz innych ludzi. Formacja ta jest zaproszeniem nie tylko do szerszego spojrzenia na swoje życie we wspólnocie i odnajdywania żyjącego dla ludzi Boga, ale również udziela konkretnych sposobów wsparcia i towarzyszenia w codziennych sprawach i procesie dojrzewania wiary⁶.

Wspólnota eklezjalna ma tutaj postać Kręgu Domowego Kościoła: kilku małżeństw, które stają się dla siebie towarzyszami wspólnej drogi, a równocześnie katechetami. We wspólnocie (kręgu) rodzin, na pierwszym miejscu stawia się osobiste doświadczenie wiary i doświadczenie życia tą wiarą przez konkretne małżeństwo i rodzinę.

⁶ Tło dla teologii żywych wspólnot wiary znajdziemy na przykład w publikacji Franciszka Blachnickiego pt. *Sympatycy czy chrześcijanie*, Kraków 2010.

Dzięki temu możliwe staje się wsparcie w wierze i życiu małżeńskim oraz rodzinnym dla innych uczestników spotkania (krąg stanowi więc bardzo dobry przykład *wspólnoty inicjacyjnej*). W ramach spotkania odbywa się i modlitwa, i dzielenie się swoimi problemami, i formacja. Co więcej, katecheza kręgu trwa nadal (spotkania odbywają się raz na miesiąc) w katechezie małżeńskiej i rodzinnej: uczestnicy kręgu zobowiązani są do praktykowania przez kolejny miesiąc modlitwy osobistej, małżeńskiej i rodzinnej, obcowania z Pismem św., prowadzenia dialogu małżeńskiego. Do tego dochodzą kilkudniowe rekolekcje raz w roku⁷.

Kościół domowy umożliwia zatem realizację katechezy dorosłych prowadzonej w sposób dojrzały: tzn. adekwatny do etapu i sposobu życia dorosłych adresatów. Realizacja ta bowiem nie dokonuje jakiejś sztucznej ingerencji w proces istnienia małżeństwa czy rodziny i jej rozwoju, ale sprzyja naturalnemu wzrostowi ludzi dorosłych we wspólnocie inicjacyjnej dokładnie w takich warunkach, w jakich na danym etapie rozwoju się znajdują. Dzięki wsparciu takich wspólnot możliwy staje się wzajemny apostołat małżonków, który wyraża się np. w rozpoznawaniu i poszanowaniu odrębności psychofizycznych i uwzględnianiu ich w życiu codziennym. Zakłada to najpierw nieustanny, szczerzy dialog między mężem i żoną, rodzicami i dziećmi. Miłość ułatwia ten dialog, a dialog chroni i umacnia miłość, wyrwa z ciasnego kręgu własnego zamkniętego świata i świata zakazanego dla drugiej osoby. Prawdziwa miłość małżeńska wymaga także wierności i trwałości. Wiara otwiera małżonków na obecność Boga w ich życiu, uczy pokory i ufności. Łaską sakramentalną jest tu nakarmić żonę czy zaopiekować się chorym mężem. I w tym wszystkim cała wspólnota okazuje wsparcie i do podążania drogą miłości zobowiązuje⁸.

Tak jak cała działalność duszpasterska Kościoła ma wymiar katechetyczny, tak codzienne życie małżonków, całej rodziny, a potem

⁷ Krąg posiada do dyspozycji materiały formacyjne oraz biuletyn zatytułowany *Domowy Kościół*, w którym omawia się sprawy formacji, działalności ruchu oraz gromadzi świadectwa życia we wspólnocie.

⁸ Zob. J. Grzybowski, *Dobra nowina o dialogu*, Częstochowa 2012.

kręgu tych rodzin posiada również wymiar katechetyczny. Ale w tym właśnie kontekście widać, jak konkretna może być katecheza dorosłych. Co więcej, zdając sobie sprawę, że w kręgu rodzin są małżeństwa z bardzo trudną historią życia – im niezbędna jest także pomoc psychologiczna – szczególne znaczenie ma dla nich obecność, zrozumienie i przyjaźń innych małżeństw. Jan Paweł II dowodzi, że trud podjęty z racji tego dialogu w rodzinie, w którym każdy bierze i daje, przyczynia się do rozwiązania najważniejszych problemów wiary i życia⁹. Z kolei wspólnota pozwala widzieć tę perspektywę znacznie szerzej. Udzielając możliwości spotkania z innymi wartościami, poglądami, wizjami życia oraz włączając w pełni chrześcijaństwa, katecheza z dorosłymi staje się w ten sposób dialogiem z całym światem ludzkiej osoby czy osób. Przybiera też konkretny kształt spotkania z człowiekiem, posiadającym własne doświadczenie życia i wtajemnicza go w doświadczenie wiary innych osób. Dzięki takiej wspólnocie ludzie mogą uczestniczyć w zmaganiach żywych ludzi i zarazem w swoich własnych.

Metoda formacji dorosłych

Ruch Światło-Życie, w mniej lub bardziej adekwatny do potrzeb dorosłych sposób, bardzo dobrze wpisuje się w metodę katechumenalną i styl dialogiczny katechezy dorosłych¹⁰. Nadto posiada tę ważną właściwość, iż cały czas ewoluuje (tzn. zmienia się) w kierunku lepszego dostosowania do swoich adresatów¹¹. To tutaj w rzeczywisty sposób przez katechezę dorosłych możliwe jest towarzyszenie ludziom doro-

⁹ Jan Paweł II, *List do Rodzin*, Kraków 1999, nr 17, 21.

¹⁰ Zob. J. Bagrowicz, *Inicjacyjno-katechumenalny kształt wychowania jako propozycja na trzecie tysiąclecie*, w: *Pedagogika u progu trzeciego tysiąclecia. Materiały pokonferencyjne*, red. A. Nalaskowski, K. Rubacha, Toruń 2001, s. 89–106.

¹¹ Trzeba stwierdzić, że przedstawiony tu pewien model czy strategia pracy z dorosłymi w ramach ruchu kościelnego, nosi znamiona idealizmu. Choć rzeczywiście Kościół Domowy spełnia swe zadania katechetyczne, jakość czy dojrzałość tych wspólnot zależy w dużej mierze nie tylko od samych uczestników (którzy czasem przyjmują postawę obronną wobec współczesnych wyzwań eklezjalnych, społecznych czy kulturowych), ale także od moderatorów, autorów materiałów formacyjnych.

słym w ich skomplikowanej egzystencji, w zmaganiu się z ludzkimi, zawodowymi, rodzinnymi, osobistymi problemami, towarzyszenie w poszukiwaniu najpełniejszego obrazu drogi, po której idą, w poszerzaniu przestrzeni wyborów, w znajdowaniu nowych rozwiązań i radzeniu sobie z przeciwnościami życia¹².

Katecheza dorosłych jest tu skuteczną propozycją i drogą dojrzewania wiary dorosłych – sama nie stwarza wiary, ale towarzyszy jej wzrostowi lub – inaczej – towarzyszy niepokojowi wiary. Pozwala również na nowo odkrywać sens życia chrześcijańskiego. Katecheza dorosłych w tych wspólnotach, dających wsparcie i uzdalniających do poszukiwania drogi życia (budowania kultury życia), nadto wyzwających do podejmowania inicjatyw społecznych, społeczno-religijnych czy kulturalnych, jest odpowiednim miejscem doświadczenia dojrzałej wiary (środowiskiem katechetycznym), czynnikiem dynamizującym aktywność społeczną i chrześcijańską oraz pogłębiającą duchowość komunii. Jest miejscem przyjęcia i wsparcia dorosłego¹³.

Uważam, że katecheza dorosłych ma szansę odegrać rolę narzędzia nowej ewangelizacji, jeśli będzie prowadzona właśnie w taki, rodzinny (domowy) sposób. Rodzina bowiem symbolizuje, uobecnia i tworzy Kościół Chrystusowy, jest sakramentem Kościoła¹⁴. Uczestnicząc w misji Kościoła aktualizuje się jako Kościół. Jest zwykłym i naturalnym miejscem formacji chrześcijańskiej. To w rodzinie używa się najtrafniejszego języka dla określenia tego, co się przeżywa jako doświadczenie wiary¹⁵. W dokumentach Kościoła pisze się, że katecheza taka wyprzedza każdą inną formę katechezy, towarzyszy jej i ją poszerza (zob. CT 43–44, DOK 172–176). Na tej podstawie można więc mówić o rodzinnym charakterze katechezy dorosłych: jest to katecheza rodziców, małżonków oraz osób zaangażowanych

¹² Zob. F. Adamski, *Rodzina między sacrum i profanum*, Poznań 1997, s. 68–74.

¹³ Zob. M. Sroka, *Sacrum w małżeństwie i rodzinie*, „Horyzonty Wiary” 1993, nr 4, s. 41–51.

¹⁴ Zob. L. Balter, *Kapłaństwo Ludu Bożego. Studium teologiczno-dogmatyczne*, Warszawa 1982, s. 157–163.

¹⁵ Zob. I. Bajerowa, *Swoistość języka religijnego i niektóre problemy jego skuteczności*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 1994, nr 3, s. 13–24.

w przemianę własnego świata wewnętrznego i promieniowania tą zdolnością na innych.

Bez katechezy z dorosłymi, którzy mogą wziąć – jak to się dzieje w normalnej rodzinie – odpowiedzialność za konkretną formę istnienia tej wspólnoty, następuje infantylizacja lub przeintelektualizowanie życia wierzących chrześcijan. Społeczeństwu potrzebna jest realna praca i formacja, dzięki której Kościół będzie tym bardziej dojrzały, im dojrzewać w wierze będą wyznawcy Chrystusa, i tym bliżej będziemy stawać Chrystusa, im bardziej Go poznamy w towarzyszach naszej wspólnej drogi rozwojowej. I tym bardziej skuteczny, o ile wyjdzie naprzeciw realnym problemom ludzi dorosłych (świeckim problemom ludzi). W tej drodze potrzebujemy siebie nawzajem, swoich doświadczeń, swojej obecności i swojej świętości. Trzeba powiedzieć, że to dobrze, że wraz z powolną śmiercią instytucji (określającej pewien paternalistyczny nadzór nad życiem wierzących) umiera banał, obłuda i kruczata, a rodzi się wolność *nowego człowieka* i poczucie wspólnoty¹⁶.

Ku człowiekowi i jego codzienności

W Domowym Kościele mamy szansę spotkać się z ludźmi dorosłymi, którzy potrzebują autentycznego, rzetelnego, kompetentnego wsparcia, a nie opieki w formie wytyczania zadań i gromadzenia wokół banalnych haseł. Dorosli potrzebują rozmowy, wspólnych poszukiwań, zdobywania nadziei, a nie socjologicznych analiz czy przestróg¹⁷. Jeśli drogą Kościoła jest człowiek, to konkretny człowiek dorosły, zatroskany o swoją przyszłość, ale także o przyszłość swoich dzieci i wnuków. Jeśli więc małżeństwo (Domowy Kościół) daje sposobność doświadczenia Boga, to właśnie w tej przestrzeni, która ma charakter spotkania osób. Bóg jest życiem tych osób, Bóg jest światłem, jakie one dla siebie nawzajem mają. Ale jak mają? Mają poprzez Krzyż, tzn. poprzez miłość, która staje się bezinteresownym darem z siebie. Zwłaszcza wtedy, gdy historia życia poszczególnych

¹⁶ Zob. W. Chudy, *Istota pedagogiki personalistycznej*, „Ethos” 2006, nr 3, s. 52–74.

¹⁷ Zob. F. Blachnicki, *Miłość. Seks, eros, agape*, Kraków 2011, s. 23.

małżeństw bardziej przypomina wędrówkę po pustyni niż chwile, kiedy mocno trzymali się za ręce¹⁸.

Użyta tu nazwa: *Domowy Kościół*, choć jest własnością Ruchu Światło-Życie, w koncepcji katechezy dorosłych posiada pierwszorzędne znaczenie. Bo choć Ruch Światło-Życie ma konkretną ofertę dla katechezy dorosłych, jest to oferta związana nie tylko z przynależnością do Ruchu, lecz także – ze względu na koncepcję katechezy – pokazuje, jak mamy myśleć o katechezie dorosłych. Możemy żywić nadzieję, że Kościół o tyle będzie zdolny do odnowy czy autoewangelizacji, o ile po prostu będzie kościołem domowym¹⁹.

Streszczenie

W artykule Autor dowodzi, że katecheza dorosłych – najważniejsza forma chrześcijańskiej formacji – powinna przyjąć postać wsparcia człowieka w jego codziennego życia. Jezus Chrystus posyłając swego Ducha uzdalnia chrześcijan do rozpoznawania swej obecności w świecie jako posługi miłości i nadziei dla zmagającego się co dnia z trudną rzeczywistością. W ramach takiej katechezy nie chodzi o pouczanie dorosłych tak bardzo, jak bycie razem każdego dnia. Droga chrześcijanina w „Kościół Domowy” wiedzie poprzez drogę do świętości w małżeństwie; przyjmuje ona postać katechumenatu połączonej ze współczesną wiedzą o człowieku i jego formacji. Katecheza dorosłych stanowi szansę dla Kościoła, by odnowił się w konkretnej miłości na wzór małżeństwa.

Summary

In this article the Author proves that adult catechesis – the most important part of Christian formation – should be provided as a common and everyday dwelling among human reality. While Jesus Christ breathes into Church His Spirit, Christian people may recognize their mission as delivering love and hope in every single situation in our difficult world. They don't need

¹⁸ Zob. J. Baniak, *Miłość małżeńska w wyobrażeniach katolików polskich*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2007, nr 21, s. 285–306.

¹⁹ Rozszerzenie tego zagadnienia, zob. W. Góralski, A. Pastwa, *Rodzina suwerenna – Kościół domowy. W nurcie współczesnej myśli prawnej Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce*, Katowice 2015.

slogans and institution as much as to be together and support each other. Their way to plenitude of humanity and Christianity leads in their marital challenges. This is the catechumenal method which needs to be use according to simple rules of human formation. Adult catechesis must be premised on that principles so as to Church becomes live community of loving people.

Słowa kluczowe: katecheza dorosłych, katechumenat, Domowy Kościół

Keywords: adult catechesis, catechmenate, Home Church

Bibliografia

- Adamski F., *Rodzina między sacrum i profanum*, Poznań 1997.
- Bagrowicz J., *Inicjacyjno-katechumenalny kształt wychowania jako propozycja na trzecie tysiąclecie*, w: *Pedagogika u progu trzeciego tysiąclecia*, red. A. Nalaskowski, K. Rubacha, Toruń 2001, s. 89–106.
- Bagrowicz J., *Katecheza na poszczególne etapy życia człowieka*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, t. 1, Warszawa 1985, s. 67–73.
- Bajerowa I., *Swoistość języka religijnego i niektóre problemy jego skuteczności*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 1994, nr 3, s. 13–24.
- Balter L., *Kapłaństwo Ludu Bożego. Studium teologiczno-dogmatyczne*, Warszawa 1982.
- Baniak J., *Miłość małżeńska w wyobrażeniach katolików polskich*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2007, nr 21, s. 285–306.
- Blachnicki F., *Jedność i diakonia*, Kraków 2009.
- Blachnicki F., *Miłość. Seks, eros, agape*, Kraków 2011.
- Blachnicki F., *Sympatycy czy chrześcijanie*, Kraków 2010.
- Dyczewski L., *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003.
- Góralski W., Pastwa A., *Rodzina suwerenna – Kościół domowy. W nurcie współczesnej myśli prawnej Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce*, Katowice 2015.
- Grzybowski J., *Dobra nowina o dialogu*, Częstochowa 2012.
- Charytański J., *Inspiracje soborowe w katechetyce*, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, Warszawa 1985.
- Chudy W., *Istota pedagogiki personalistycznej*, „Ethos” 2006, nr 3, s. 52–74.
- Jan Paweł II, *List do Rodzin*, Kraków 1999.
- Kowalczyk M., *Inkulturacja katechetyczna*, Gniezno 1998.

Sroka M., *Sacrum w małżeństwie i rodzinie*, „Horyzonty Wiary” 1993, nr 4, s. 41–51.

Biogram

Ks. dr hab. Dariusz Kurzydło, ur. 1970 w Lęborku, prezbiter diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej (1995), teolog-katechetyk, pedagog i psycholog. Zajmuje się nowymi formami katechezy dorosłych oraz dorastaniem człowieka (współczesne formy *rites de passage*). Pracuje na UKSW, mieszka w Warszawie.